

Dilibau

Povești oltenesti

CRISTIANA BELODAN

Să nu ziceți că nu v-am spus. În loc de cuvânt înainte

Spre facilitarea înțelegerii (cât se poate de) corecte a situațiilor descrise în istorioarele mele și ca să nu-i judecați prea aspru pe unii dintre protagoniști, se cuvin aduse niște precizări. Niște „atenționări”, ca pastilele de la TV: „acest program poate fi vizionat de”.

Cu alte cuvinte: „Treaba voastră, să nu ziceți că nu v-am spus.” Asta e o frază celebră la noi în familie și e legată de o întâmplare din copilărie, pe care v-o povestesc imediat. Doar să lămuresc ce-i de lămurit.

În primul rând, să fim bine înțeleși: cele povestite despre locuri și oameni reprezintă punctul meu de vedere, pe care mi-l asum. Dacă am luat-o cumva pe arătură, e vina mea, nu defectul altora. Ca să fiu sigură că nu-i supăr nici pe cei care încă mai sunt, nici pe cei ce au plecat pe lumea ailaltă, am mai schimbat câte un nume pe ici, pe colo.

În al doilea, pe vremea în care făceam, eu și frate-meu, toate nebuneliile zugrăvite în cele ce urmează, lumea era guvernată de principiul „bătaia e ruptă din Rai”. Să-l fi contrazis echivala cu negarea existenței Raiului însuși. Or, într-o casă de preot ca a noastră, asta era de-a dreptul blasfemie. Prin urmare, o mai încasam. Vorba aia, „nu încercați asta acasă, nici în afara ei”.

Nici prin gând nu-mi trece să încurajez astfel de metode „educative” ale anilor '80, dar vreau totuși să clarific următorul lucru: părinții noștri urmau mentalitatea epocii și o „tradiție” veche de

când lumea, care presupunea corectarea și îndreptarea caracterelor în formare prin măsuri usturătoare.

Aici, aveau libertatea de a fi creativi și fiecare folosea ce-i pica în mână pentru buna aplicare a sănătosului prințip, ca „altă dată să nu mai facem“.

Cam la asta se rezumau cunoștințele de psihologie infantilă în anii comunismului. Cum s-ar zice azi: „Atâta s-a putut.“ N-am de gând să-i critic, așadar. Chiar dacă, recunosc, nu era deloc plăcut pentru părțile noastre dorsale.

Așa că, dacă ajungeți la pasaje mai *hardcore*, rog, tratați cu indulgență. Genul programului: dramă moderată, dar foarte adevărată.

Și iată și pățania care făcu să dăinuie în memoria mea fraza cu „treaba voastră, eu v-am spus“, poveste adevărată – ca toate celelalte – din copilăria mea caracaleană, din Orașul cu Minuni.

Gara din Caracal era modestă, cu cele patru linii ale sale, dintre care una era mai mult moartă, veșnic nefolosită, deci ruginită. Dar mie mi se părea cât gara centrală din Londra.

Rareori erau mai mult de două trenuri staționate în același timp. Și îmi mai amintesc și-acum fumul gros care mă învăluia și mirosul de ulei ars al traverselor bătrâne.

Mai târziu, când am intrat la facultate, gara din Caracal a fost rampa mea spre libertate.

Când se întâmplă isprava noastră, era un an cu iarnă grea și frig de crăpau ouăle de cioară sub mă-sa în cuibar. Oltenia toată, sub nămeți. Cum Caracalul era nod de cale ferată spre București pentru trenurile dinspre Deva, Arad, Timișoara, Râmnicu Vâlcea sau Craiova, deveneam un mic buric care, când ninge zdrăvăn, devenea o mare bubă în fund. Trenuri venite de la mama naibii întârziu zeci de minute. Iar lumea se agita, bătând mărunț din cizme pe peron, și de nervi, dar mai ales de frig.

Peisaj de carte poștală: papornițe îngrămădite peste nămeți, copii puși moț peste bagaje. Și zăpada cu aspect de zahăr tos,

strălucind feeric în lumina bolnavă de hepatită a lămpilor din gara uitată de Dumnezeu... și de trenurile de seară spre București.

Când, minune cerească: începe difuzorul a păcăni, se aude celebrul „tananananinina“, „gingle-ul“ care preceda anunțul lu' tovarășa din turnul de control. Capetele se rotesc într-acolo, spre stâlpul pe care stă cocoțată portavocea speranței, vestitoarea unui posibil loc într-un tren spre Capitală.

Vocea de curcă prizărită, a cărei posesoare e vădit deranjată dintr-o așteptare ticsită, cu geamurile aburite de suflete îngrămădite ca vițeii în staul. Dau buluc și se îngrămădesc la linia unu. Trece rapidul de Timișoara, Drobeta“, bla bla și iarăși bla și tot așa (e obligată să spună traseul complet), „circulând în direcția Roșiori–Videle–București Nord. NU staționează în Gara Caracal.“ Se mai aude un prrr-prrr-poc, și gata alocuțiunea.

Lumea începe a se buluci pe peron. Ies unii și din clădirea gării, din sala de așteptare ticsită, cu geamurile aburite de suflete îngrămădite ca vițeii în staul. Dau buluc și se îngrămădesc la linia unu. Fapta cauzează iritare în turnul de control, de unde nu întârzie să se audă un al doilea apel, prin care se solicită eliberarea peronului și se reamintește că va trece, fără să se oprească, un rapid, în mare viteză. „Vă rugăm, ferți linia unu, repet, ferți linia unu, trenul rapid care circulă cu mare viteză NU staționează la Caracal. Nu mai sunt locuri, deci NU oprește în Gara Caracal. Ferți linia unu!“

Oamenii se împing unii în alții mai abitir, care cu copii, care cu valize, baloți, genți – găinile vii mai lipsesc să fie tacâmul complet. Câțiva, mai curajoși, chiar sar pe linia ferată și scrutează negurile după vreo lumină care să indice apropierea mult-iubitului și râvnitului tren.

Două noi anunțuri urmează, tot mai răstite și mai imperative. Femeia pare să se fi trezit de-a binelea și mai are un pic și coboară la noi, să ne bage la loc în sala de așteptare. Dar nu te pui cu speranța oamenilor, care înțeleg pe dos. Cred că tovarășa se manifestă așa

zgomotos de bucurie că în gara noastră mică apare, în sfârșit, un tren, după ore nesfârșite.

După încă o tentativă eșuată din partea angajatei gării, pe peronul de la linia unu deja nu mai ai loc și cam la fel stă situația și pe șinele de tren. Femeia mai încearcă o dată, în culmea exasperării: „Atențiune, atențiune, feriți linia unu, trece rapidul, circulă cu mare viteză și NU oprește în Gara Caracal, feriți linia unu.“ Pauză lungă.

„Auzi, știți ceva? Treaba voastră, să nu ziceți că nu v-am spus.“

Cam așa stă treaba pe la noi. Sper că v-am deschis apetitul pentru istorioare oltenești hâtre, că eu abia m-am pornit.

Am pus pe hârtie toate amintirile ce urmează dintr-un sentiment de nostalgie greu de ostoit. Am rețrăit intens, scriind, primii zece ani de viață, de acolo, din Caracal, din miezul profund al Olteniei. A fost, în parte, ca un fel de terapie. Iar pentru voi, sper să fie un prilej de zâmbet și de bucurie. Închipuiți-vă că sunteți într-o casă bătrânească dintr-un sat uitat de lume, adunați grămăjoară în fața sobei și ascultați povestioare cu tâlc.

Moșica

Frig afară de crăpau pietrele și urla căteaua în lanț. Brrr, frig năprasnic și o negură groasă de s-o tai cu cuțitul. Dar asta era dincolo de geamul aburit al cămăruței joase din chirpici, unde toată noaptea duduia foc grăsan din lemn de dud, din cel mare de la poartă, tăiat cu drușba de vecinul Ion ale Pianu în vară. (O scurtă precizare pentru numele acesta, ce vi se poate părea ciudat ca alcătuire. În satul Moșei de pe malul Dunării, așa se vorbea, oamenii erau strigați după formula numele mic/prenume urmat de „ale“, care e forma țărănească de la „a“/„al lui“, și în final porecla. În cazul de față, Pianu era porecla familiei lui Ion.)

Înăuntru, înveliți în blănuri mițoase și pături de lână netoarsă, ne întorceam visele calde de pe-o parte pe alta, ca pe clătite, eu și frate-meu. Cu cinci, respectiv patru ani de nopți de iarnă fericite la țară.

Veneam cu ai noștri de joi seara la casa Moșei, mătușa Tatei. Femeie simplă și curată ca apa din ciutura fântânii care o ținea în viață și pe ea și toată bățătura. Rămăsese văduvă din tinerețe. Soțul o părăsise scurt, fără avertisment, la patruzeci și trei de ani. „I s-a oprit ceasul, muică.“ N-au avut copii, că „nu s-a putut, fa, Cristiano, n-a avut Dumnezeu, drăguțul, să ne dea“. Dar i-a crescut pe Tata și pe frățâne-său ca pe doi prunci ieșiți din ea.

O revăd mereu prin amintiri cu mâinile roșii, umflate de ger, spălând rufe la albie afară, în curte, pe minus douăzeci de grade. Că în Oltenia, când e frig, e frig, nenică.

Spăla scutece la mână. Pe vremea aia nu existau nici măcar Albaluxurile pe care le vezi azi prin vreun muzeu al comunismului. Avea săpun de casă făcut din leșie și încălzea apa într-un ceaun imens la focul din vatră. Freca zdravăn, până i se strâmba broboada pe frunte. Nădușea toată, dar nu se lăsa până nu clătea bine toate lucrurile și le pune pe sârme, în curte, la uscat. Nu treceau zece minute, și erau țepene toate. Înghețau bocnă și rămâneau așa, spânzurate, ca niște dansatori pe sârmă întorși cu susu-n jos, cu mâini răstignite și albe de ger.

Ziua ei era pe 14 octombrie, de Sfânta Cuvioasă Parascheva. Iar lumea din sat și ai ei din casă îi ziceau, pe de-a scurtelea, Chiva. Sau Chivuța, când voiau s-o mângâie cu vorba bună.

Noi, copiii ei creșcuți de suflet, îi ziceam Moșica, pentru că îl moșise pe Tata și pe fratele său. Se purta cu noi cu multă duioșie. Ca și cum, odată intrați la ea în ogradă, eram dintr-însa zămisliți și trudiți.

„Fa, Cristiano, mâncați-aș limba ta, fa, hai, fa, veniți și pe la mine să stați mai mult, să mă satur și io de vorbă cu voi. Nu doar așa, venirăți acușica și tot acușica și plecați. Hai, fa, ia-l și pe Dili și stați acilea la Moșica, să culegem via, să vă dea Moșica must și razachie.“

Dili e frate-meu, Daniel. Doar ea din tot neamul îl striga Dili, nu Dani sau Dănuț, cum îi ziceau ai mei. Îl iubea mult și îl răsfăța așa, cu nume de alint.

Moșica a fost, într-un fel, Ultimul Mohican al neamului din partea Tatei. Și singura bunică pe care am cunoscut-o după partea lui. Ultimul Moșican.

Ne făcea, draga de ea, cococei în țăst. Un fel de azimă, cu aluat nedospit. Tot rotunjoară, dar mai micuță. Coaptă în spuza țăstului din vatră. N-am să uit niciodată mireasma și vălul cald pe care-l

răspândea azima scoasă din jar, ruptă în două, caldă ca răsuflarea aburindă a unui vițeluş într-o dimineată de ianuar.

Prea multe bucate nu ştia ea, biata, să pregătească. Deh, femeie simplă, trăită singură mai toată viaţa, mânca şi ea ce apuca de pe la casa bunicii (mama Tatei), care a locuit în aceeaşi bătătură cu ea. Altfel, când avea muncitori la câmp, trosnea repede nişte ouă în tigaie cu jumări. Scotea din beci un vailing de murături şi dă-i cu ţuică, dă-i cu pită caldă, îi sătura pe toţi din bunătatea omeniei ei. (Vailing înseamnă lighean, aşa am pomenit-o pe Moşica zicându-i şi aşa i-a rămas numele până-n ziua de azi.)

Repertoriul ei culinar se limita la câteva ingrediente de bază, pe care ograda-i, plină de orăţanii şi de răzoare de zarzavat, i le furniza din abundenţă. Pentru ea, una singură, erau toate arhisuficiente. N-a fost niciodată o femeie lacomă, nu îşi puna în farfurie cu vârf, nici nu căuta să-şi umple hambarele.

Singurele momente în care punea măsura în cui şi mai sărea calul erau scurtele pauze de ţuică. Furişate ori ascunse de pretexte felurite de a coborî în beci, pauzele de ţuiculici ale Moşicii îi dădeau băţii de cap maică-mii, căci se întâmplau exact când era treaba în toi. Şi, mai apoi, îi dădeau dureri de cap şi Moaşei. Pierzând numărul păhărelelor, se trezea zăpăcită că-i scăpau lucruri din mână, i se mai înmuiau picioarele sau începea să chicotească brusc, râzând de te miri ce amintire îi trecea pe dinaintea ochilor tulburei.

Aşa o nefăcută s-a întâmplat, bunăoară, într-un an, de tăiatul porcului. Să zic eu că ar fi fost prin '91 sau '92. Ger năprasnic, casa toată sculată în puterile nopţii, dinainte de-a cânta cocoşii, să facă pregătirile pentru Ignat. Apa duduia clocotită în ceaunul priponit în vatră, Mama pregătea oale, crătiţi, cuţite şi câte felurite altele necesare tranşării şi pregătirii bietului Ghiţă. Iar Moşica se îndeletnicea cu fiertul ţuicii pentru Fane Bucătarul şi ceilalţi care veneau să dea o mână de ajutor la operaţiunea monstru. Majoritatea vecini, oameni de treabă, cu care Moşica se ajuta după vechea rânduială: azi am eu

nevoie, mâine vin la tine și-ți întorc ajutorul, dacă ai tu nevoie. Troc curat și cu bună înțelegere.

Și fierbea Moșica mea, fierbea cam un litru de țuică odată. Avea ceainic de tablă, mare și roșu ca un curcan. Pe care-l încingea bine pe sobă și-l umplea ochi cu țuiculiță de corcodușe și dude din pomii ce țineau umbră casei înspre stradă.

Tiii, să te ții, cum mai gâlgâia ea țuiculița în ceainic, cum nu uita Moșica să pună boabe de piper, cuișoare și un pic de zahăr, să nu usture pe gâtlej, cum o dădea în clocot până lua foc și o făcea pe maică-mea să urle din bucătărie, speriată că incendiază casa sau că aruncă în aer ceainicul, cu sobă cu tot! Ce să mai, Moșica era un mic Nero dacă era lăsată să se ocupe de fierberea țuicii. Și după ce dădea gata primele ciocănele de licoare fierbinte și tare (ca să știți, „ciocănele“ spunem în Oltenia la păhărelele din care se bea țuica sau rachiul), Moșica prindea „motor la cur“, după vorba nărodului de Dili, frate-meu. Căci muncea cât zece la un loc. Căra hălcile de carne pe umăr, ridica oalele cu grăsime de fiert pentru jumări ca pe coșuri cu flori și zbârnâia ca ceasornicul pe lângă ăi de tranșau carnea afară, la masa de lucru din lemn de nuc.

Toate ar fi fost bune și la locul lor dacă Moșica ar fi făcut pauză să mănânce ceva de prânz. Dar nu îi stătea în fire, n-avea stare până nu termina. „Fa, Cristiano, nu pot, fa, să îmbuc nimic până nu știu că e totul *zăvîrșit*.“ Așa-mi spunea, și apoi anunța victorioasă că iar mai trebuie să coboare până-n în beci, că s-au terminat murăturile. Sau să mai scoată cartofi din sacul ăl mare. Și, după două-trei astfel de drumuri în beciul răcoros și întunecos, iată că apare Moșică-mea ținându-se de șale, cu broboada strâmbă pe cap, cu șorțul agățat și rupt la margini și cu ciorapii plini de pământ în genunchi.

„Aoleuuuuu! Ce pățiși, Moșică?!“

„Ce să pătesc, fa, Cristiano, pe naiba ghem pății. Uite, taman ieșeam eu binișor din beci cu cartofii în poală, când, ce să vezi, chiar la gura scărilor, m-a luat o jurată de sârmă de picioare și m-a pus jos, fa. O jurată de sârmă dete cu mine de pământ. M-a picat bine,

zău așa. Mă dor picerele de nu mai pot.“ („Jurat“, respectiv „jurată“ zicea Moașa ca să nu drăcuie sau să ne afurisească. Așa se zicea în satul ei, ca să nu îl pomenească pe Drăcuțul. În loc de „fire-ai al dracului“, spuneau „fire-ai jurat să fii“. Era mai bine așa, și pentru sufletele noastre nemuritoare, și pentru îmbogățirea vocabularului nostru de pui de orășeni.)

„Păi, și cartofii unde sunt, bre, Moșică?“ „Un’ să fie, în curu’ Saftii! Sunt în sac, în beci. Mergi de adă tu câțiva, că iar se supără mă-ta pe mine că nu-i adusei!“

Și uite așa, asta cu sârma a rămas antologică. Cum se duse ea, Moșica mea, să mai ia un păhărel în beci. Și cum se făcu ea cartofi, de-i rupse sârma și șorțul, și genunchii...

„Bine că nu ți-ai spart și capul! Femeie bătrână, să cazi pe scări, în beci, de la aburii butoiului“, o bombănea maică-mea, supărată că Moșica dădea semne de moleșală după nenumăratele coborări și urcări în beciul alunecos.

Și apoi, de-ar fi fost Moșica singura picată în patima țuicii, tot ar mai fi fost cât de cât strunibilă. Dar mai era și Fane Bucătarul, lipovean spătos, cu mustața grizonantă și zbârlită ca o coadă de lup sur. Care bea de când punea piciorul în băătură până termina de pregătit și ultima fărâmiță de carne din șoricii, jumările, cârnații, toba, lebărul, caltaboșul și câte alte bunătăți se mai pregăteau în curtea Moașei, în ziua de Ignat. Ei bine, din păcate pentru noi, Fane Bucătarul, când bea, căpăta lesne arțag, devenea tare pricinos. „I se ține din puțin, fa, Cristiano, fa. Are bâzdăc la băutură.“ Iar bieteii Maică-mii atâta îi mai lipsea: să aibă doi, nu unul, de supravegheat să nu facă vreo drăcie. Asta, pe lângă că purta mereu și grija noastră, că nu mai aveam astâmpăr și ne tot frichineam ba pe lângă foc, ba pe lângă cuțitele lui Fane, ședeam oriunde, numai unde trebuia nu.

Intra o agitație și o fibrilație în noi, copiii, din zori de când începea procesiunea. Iar frate-meu, un mic barbar cu izbucniri de mare vânător și șef de trib, fugărea porcul cot la cot cu bărbații. Urla pe lângă ei, se agita cu un cuțitaș în mână sau cu vreo bâtoacă mai

groasă, culeasă de prin curte. Și, când, în sfârșit, se trecea la perpelit (se acoperea porcul cu un maldăr de paie dintr-un balot inaugurat special pentru eveniment), tot frate-meu, Dili, era primul care dădea tonul la dansuri sălbatice în jurul prăzii și la Țopăituri frenetice de victorie.

Țin minte că, într-un an, tot de Ignat, unchiul Victor, fratele Tatei, ne-a chemat pe noi doi și pe verișorii noștri în oborul unde se săvârșise „treaba“. Ne-a mânjit cu sânge proaspăt în frunte, de arătam chiar ca niște indieni Navajo sau Sioux. Și, însemnați așa în freză, ne-a urcat pe toți patru pe spinarea porcului să ne facă poze.

Asta era Oltenia profundă. Aspră și iute de la fumul care ne intra în ochi. Și greu de domesticit, ca oamenii de prin lunca Dunării.

Mă luai cu vorba și uitai să vă spun, satul Moașei se afla între Corabia și Calafat. De la casa ei până la Dunăre făceam câțiva kilometri, pe jos de cele mai multe ori. Sau cu droaga și măgarul vecinului, în zile în care aveam baftă să meargă și ei la vie, pe malul nisipos.

Ne-a luat Moșica și pe noi de câteva ori la cules de struguri sau de porumbi. Avea o bucătică de pământ, vreo juma' de hectar, pe care creștea porumbi și, în buza lor, un lat de palmă de viță-de-vie. Se pleca în zori, când răsărea soarele. Noi, în spatele droagei, o căruță mică și îngustă, trasă de-un măgar veșnic posomorât. Moșica stătea în față, pe capră, cu vecinul ale Pianu.

Vecinul era vecin până la capăt. Se învecina și cu casa și cu hotarul pământului Moașei. Așa că pica la ȧanc dacă începea munca la săpat de vie sau la culesul porumbilor. Că avea Moașa cursă asigurată, tur-retur și cu loc în față. „La decapotabilă, ca boieroaicele stai, coană Chivuȧo“, cum glumea vecinul, care era cam pus pe garagaȧe la adresa Moașei și a oricui era dispus să îl asculte. Moșica îl „puncta“ de fiecare dată cu juma' de litră de ȧuiculiȧă proaspătă, rece, din beci. Așa că toată lumea era mulȧumită de o afacere așa tare și bună.

Când mergeam la cules de porumbi, eram avertizaȧi de cu seară. „Fa, Cristiano, Dali, muică, ia ascultaȧi acilea la mine. Că-s *fomeie*

*Dilibau este ocazia excelentă
să învățați oltenească.
Și să râdeți în voie!*

— CĂTĂLIN STRIBLEA,
realizator radio

Dilibau ar putea fi varianta oltenească, de la sfârșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, a *Amintirilor* lui Creangă, doar că din perspectiva unei Smărăndițe a popii din Caracal.

Scrisă într-un stil hâtru, plină de „balade vesele și triste” din Epoca de Aur și Epoca Tranziției, cartea CRISTIANEI BELODAN e liftul cu care veți descinde în copilăria unor puști cu „teneși” de Drăgășani și mintea doldora de idei care le dădeau palpității adulților.

Iar Dili, eroul central, este ca focul pe miriște: de neoprit.